

FIGYELŐ.

Reális és túlcsapongó Ady-kultusz.

Kénytelen vagyok egy magánlevelemet közzétenni, amelyet Hegedüs Loránthoz intéztem. Két okból vagyok kénytelen. Először közérdekből, másodszor, mert Hegedüs Loránt maga kezdi idézgetni, nem éppen pontos hűséggel. Ezzel ő szabadított föl arra, hogy a közönség elé vigyem a levelet, a maga valódi szövegében. Előbb nem adtam nyilvánosság elé, bármennyire követelte is tőlem néhány barátom, a magyar irodalom néhány vezérembere, akiknek tudomásuk volt róla.

A levél még ősszel kelt, mikor Hegedüs Loránt megkezdte a budapesti egyetem jogi karán pénzügytani előadásainak új sorozatát. Első előadását a világháború pénzügyi hatásáról tartotta s ezt az előadást a Pesti Hirlap 1926 október 10-én színes tárcában ismertette. A cikk szerint Hegedüs Loránt ezzel a fordulattal fejezte be szavait:

A pénzen kívül még egy érték van: a vér, az emberek szaporodása, fogyása, születés, halál, kivándorlás. Ha előadásaimról jegyzetet készítenek, mottóul írják oda Petőfi után legnagyobb költőnknek sorait, Ady Endréét, aki mélyen belenyúlt a magyar faj törvényszerűségének vizsgálatába:

Meghal minden és elmúlik minden,
A dics, a rang, a dal, a bér,
De él az arany és a vér.
Nemzetek halnak és újra kikelnek,
Szent a hátor, ki, mint magam,
Vallja mindig: vér és arany.

Az első levélváltás.

Erre írtam azután Hegedüs Loránthoz következő levelemet:

Kedves Barátom!

Ebben a percben olvasom a tudósítást egyetemi előadásodról. Általán szeretek olvasni mindent, ami Tőled való. De engedd meg, hogy ezúttal nagy meglepetésemnek adjak kifejezést egy állítólagos nyilatkozatod miatt.

A közlemény szerint úgy hivatkoztál Adyra, mint Petőfi után legnagyobb költőnkre. Ebben engem bánt, *nem a méltánylás Adyval szemben,*

hanem a kisebbités legnagyobb költőnkkel szemben. Úgy érzem, ezekben a szavakban olyan inzultus van, hogy többeket ne említsek, például Vörösmarty ellen, amit ez a titán, aki minden magyar költő számára nyelvet teremtett és a képzelet szabadságának már Petőfi előtt addig ismeretlen világokba nyitott utat, nem érdemelt meg olyan jó magyar embertől, mint Hegedüs Loránt.

Amíg csak Hatvany Lajosék emelték Adyt Arany és Petőfi és minden magyar költő fölé, nem volt helyrehozhatatlan baj. De amikor Hegedüs Loránt is beáll Ady propagálói és más nagy költőink hátra-tessékelői közé, az mérhetetlen következményekkel járhat a magyar közizlésre és a magyar költészet jövőjére nézve. A Te szavadnak rendkívül szuggesztív ereje van. Éppen azért, mert az van, érezned kell a felelősséget mindazért, amit mondasz. És nagyon vigyáznod kell, hogy a magyar szellem régi nagy értékeit ne devalvöld éppen a magyar ifjúság szemében olyan könnyedén. Ezek lelki értékek, de legalább is olyan becsesek, mint a vér és arany. A magyar ifjúság úgy is elég hajlandó arra, hogy ne olvasson; egyéb se kell, mint hogy Hegedüs Loránt is kimondja, hogy Vörösmarty és Arany *quantités négligables* Ady mellett.

Lehet Adyért rajongani, lehet őt nagy költőnek is tartani, ez ellen semmi szavam. Én is tudom, hogy nem közönséges költői temperamentum. De rangsorozni őt, nyilvánosan, hogy ne mondjam: hivatalosan, legnagyobb költőink rovására, igazságtalanság.

Egy régi magyar nemzetgazda, Széchenyi, a lelki értéket is belekalkulálta a nemzeti értékállományba. A *Hitelben* az arany mellett az erkölcsiség a főmotívum. Tudom, Te is vallod a szellemi és erkölcsi értéket. Előadásodban is a mérő aranytól a vérhez emelkedté fel, amely közvetlenebb kapcsolatban van az élet legfőbb értékeivel. Ebben a szellemiség felé emelkedő gondolatmenetben találkoztál Adyval, s üdvözölted őt. Nem is vetted észre, hogy ő ellenkező irányban haladt, a szellemi javak hátrátételével jutott el a vérhez és aranyhoz, amelyek nála materialista szimbolumok. A Te lifted fölfelé mozgott, az övé lefelé. Egyik emeletnél egy pillanatra egymás mellett voltatok és Te siettél vele azonosítani magadat: „egy platformon vagyunk!“ Még csak azt se mondtad a pillanatnak: „O bleibe doch, du bist so schön!“ És biztató az ifjúságot, kövesse az Ady liftjének irányát. Szépen fog vele járni az ifjúság és szépen fog járni az ország. Egy kis tartózkodás nem ártana olyan költő világnézetének az ajánlásában, akinek szívében egy ideg, lantján egy húr meg nem rezdült szerencsétlen nemzetünkkel, mikor élet-halálharcunkat vívtuk, legfőlegbb gúnyolni tudott bennünket ellenségeinkkel együtt.

Am ez: esztétikán kívüli szempont, ezt intézd el magaddal, mint magyar államférfi. De Te nemcsak világnézeti, hanem esztétikai ítéletet is mondtál és noha az aranyon kívül még csak egy értéket ismertél el: a vért, mégis ezen a határon túllépve, a pénzügytani órán esztétikai értéke'ésbe csaptál át. Hogy mire alapítod ítéletedet, azt nem mondtad meg, nem mutatál rá: miféle értékekkel borítja homályba Ady a többi magyar költő értékeit, s miért kell Petőfinék mégis megkegyelmezni. Talán intuicióból beszélsz: az ilyet látni kell, aki nem képes rá, magára vessen. Erre azt

mondhatná az ember, hogy az ilyen „meglátás“ sokszor apodiktikus bizonyosságot ad, de még többször csalódásnak bizonyul. Nem foglalkozom azzal: nem a magad lelke tartalmát vetíted-e Ady költészetébe? És nem azzal az érzékesalóddal nézed-e ideológiáját és költészetét, amellyel a vér és arany szimbolumát nézted? Csak arra utalok, hogy nagy költőket, nagy művészeket összeméretezni igen-igen nehéz, hiszen mindegyik egész külön világ, mindegyikben más értékfajok jelennek meg és más-más arányokban vegyülnek. Ilyen összemérésekben nem lehetünk elég óvatosak. Vannak, akiknek lelkében Ady rezonál legjobban, de más, nem kevésbé fogékony és differenciált lelkekben más költők rezonálnak. Vannak, akik például Vörösmartyban — hogy nála maradjunk — százszor oly gazdag érzelemlábat és százszor annyi esztétikai szint találnak, mint Adyban, akik Vörösmarty-nak nem éppen legemlegetettebb költeményeiben is, például *A rom*-ban, megkapóan fenséges költészetet találnak, s még a hanyatló költőnek, még töredékversében is, mint a forradalom után írt *Előszó*-ban, hatalmas ihletet éreznek. Vannak, akik egy pillanatig se haboznának, hogy Jókai és Ady közül melyiket válasszák, ha egyikükről le kellene mondanunk. Mit kezdjen az a magyar ifjú, akinek lelke nem veszi be Adyt, ha szellemi tekintélyektől azt hallja: a többi magyar költőben még kevesebb méltó lelki élményt fog találni, talán az egy Petőfit kivéve? — Nem, így nem lehet elbánni a magyar költészettel. A mi nemes valutáink hitelét ne ingassuk meg egy-egy hatásos kiszólás kedvéért.

Régi szeretettel vagyok igaz barátod

Budapest, 1926 október 10.

Négyesy László.

Hogy semmit el ne hallgassak, ideteszem még e levél következményeit, Hegedüs Loránt válaszát, arra írt feleletemmel együtt:

Budapest, 1926 október 14 én.

Kedves Barátom!

Nagyon jól esett az, hogy barátságod annyira terjed, hogy még oly csekélységet is, mint az egyetemen való megnyitó előadásomat, figyelemmel voltál szíves kísérni. Ez a Te gyöngédségedre vall, amelyet, ha emlékszel reá, még Eger óta ismerek, mikor a „Holt költő szerelmét“ szavaltad.

Ami leveled tartalmát illeti, azt talán leghelyesebb volna, ha szóval megbeszelnők, miután én lírikusnak nagyobbnak tartom Adyt Vörösmarty-nál és Arany-nál. Természetes, hogy epikában ez utóbbiak sokkal nagyobbat nyújtottak. Viszont szíves figyelmedet felhívom arra, hogy nemcsak mi ítéljük meg költőinket, hanem a külföld is és míg Vörösmartyt senki nem ismeri odakint, addig Adynak csak lírai fordításaiból csak ezen a héten két új kötetet láttam franciául.

Ezt is szíves figyelmedbe és magamat további meleg barátságodba ajánlva maradtam régi híved és tisztelőd:

Hegedüs Loránt.

A második levél.

Erre a levélre válaszom itt következik:

Kedves Barátom!

Örvendek, hogy nem értettél félre.

A szóbeli megbeszélésre bármikor készséggel állok rendelkezésedre.

Előadásodban általában legnagyobb költőnknek jelentetted ki Adyt Petőfi után, most már csak mint lírikust írod legnagyobbnak. Ez különbség. Tudomásul veszem, mert haladás.

Vörösmarty nem az epikában volt legnagyobb, hanem a lírában: eposzaiban, drámáiban is lirizmusa a legmegkapóbb. De milyen megkapó! A Csongor és Tündében van annyi költészet, filozófia, sugár, édesség és báj, amennyit egy csomó „modern“ költőben együttvéve sem találni.

Új érved a külföld itélete. A külföld eszerint illetékesebb bíró, mint mi, akik ismerjük költőinket. Az a külföld, amely rendkívül hiányosan, gyarló fordításokból, s a szervezett propaganda és a reklám nyomán egyoldalúlag ismeri irodalmunkat. Hiszen a külföld, mondjuk Amerika, jobban ismeri Lengyel Menyhértet, mint Katona Józsefet. De hogy az export-színművek alapján minő megítélésben reszesül például Amerika komoly közönségénél a magyar irodalom fajsúlya, arról én elszomorító közléseket hallottam egy amerikai angol úrtól. Külföldön jobban terjesztik Szabó Dezsőt, mint Herczeg Ferencet. Vörösmartyt és Aranyt meg sem ismerheti igazi valójukban a külföld. Ezekért meg kell tanulni magyarul. Egy okos ember azt szokta volt mondani: Arany az az írónk, akiért érdemes megtanulni a magyar nyelvet. Vörösmarty nevét különben régen megismerte az angol közönség Sir John Bowring fordításaiából. (Nemzetgazdai!)

Szeretettel vagyok nagyon tisztelő híved

Budapest, 1926 október 15.

Négyesy László.

Sajnos, a szóbeli eszmecsere máig sem esett meg közöttünk s én mind e percig nem ismerhettem meg tisztelt barátom kritikai érveit.

Azonban hónapokon át nem érintette cikkeiben Ady költői elsőségét. Azután jött február elején *Berzeviczy Albert* elnöki megnyitója a Kisfaludy-Társaság ünnepi közülésén, amely megnyitónak különben semmi összefüggése sem volt levelimmel, minthogy Berzeviczy nem is tudott a levélről, viszont ő is tisztán a maga kezdéséből nyilatkozott. Hogy az ügy erre új hullámokat vert fel, Hegedüs Lóránt is újra kezdte értékeléseit s például egyik cikkében Adyt a református magyarság három vagy négy legkimagaslóbb képviselője közt említi. Úgy emlékszem: Bethlen Gábor, Tisza István és Ady Endre-féle triumvirátust állított össze. Mindenesetre hátrateszi Ady miatt a magyar református hitfelekezetnek egy sor nagy alakját,

akik az egész nemzet tiszteletének tárgyai, történelmünk és irodalmunk tündöklő nagyságai.

Legújabban pedig *Makkai Sándor* erdélyrészi református püspök *Ady*-könyvének megjelenése alkalmával *Ady, a püspök és a sátán* felírási cikkben diadalmasan tapsol a püspök könyvének, idézi belőle a 99. lapról ezt:

„*Adyban* szólalt meg eddig igazán és egyedül az a magyar lélek, melyet saját nemzeti költészete ezen a téren soha nem táplált és nem ihletett, a bűnben az Istent szerető és kereső, a megújhódástólró magyar Advent lelke. *Ady* az első igazán vallásos költő.“ — Ez a püspök ítélete, — teszi hozzá Hegedüs. És cikkét ezzel fejezi be:

„Mikor az egyetemen tavaly először neveztem *Ady*t *Petőfi Sándor* után legnagyobb lírikusunknak, nem kisebb tekintély, mint egyetemünk irodalomtörténeti tanára szólított fel hosszú és bensőségteljes levélben, hogy hagyjam abba «közismert veszélyes szuggesztív hatalmamát». Mikor a *Pesti Hírlapban* írtam így *Ady*ról, legelső irodalmi társaságunkban, legbensőbb hitsorsos író-társamtól hallottam azt, hogy *Ady és én a sátán útján lovagolunk. Most arra kérem őket, hogy vitatkozzanak tovább Makkai Sándor püspökünkkel, mert én nem értek az ördögűzéshez.*“

Az az egyetemi tanár, akire hivatkozik, mindenesetre én vagyok, bár néhány év óta nem az irodalomtörténetnek, hanem az esztétikának vagyok a tanára; hiszen a levelet én írtam. Az olvasó láthatja, hogy a Hegedüs cikkében idézőjel közé foglalt kifejezés, mely úgy van adva, mintha így írtam volna, nincs benne levelemben; én nem bélyegeztem Hegedüs Loránt szónoki és írói hatását „közismert veszélyes“-nek. A levél pedig nem azért volt bizalmas, mintha valami irodalmi kamarilla türekedett volna tisztelt barátomba belefotni a szót, hanem, mert Hegedüs Loránt nagy képességeit és lobogó magyar lelkét jobban tiszteltem és becsülöm, semhogy egy elszólásért nyilvánosan meg akartam volna támadni.

Az utolsó levél.

Most azonban a közérdek kívánja, hogy multkori leveleimet is a nyilvánosság elé tárjam, mostani felhívására is a nyilvánosság előtt adjam meg a következő választ:

Kedves Barátom!

Olvastam *Ady, a püspök és a sátán* című kis cikkedet, amelyet azzal vezetsz be, hogy az *Ady*-pörben a *Soli Deo Gloria* nevű református ifjúsági egyesület nem kisebb emberhez fordult, mint *Makkai Sándor* erdélyrészi ref. püspökhöz: ő szóljon s a megzavart fiatal lelkek előtt döntse el a csatát, — s amely cikket azzal fejezel be, hogy a püspök úr egész könyvet írt, a könyv

meg is jelent: akinek veled volt vitája, most már ne veled vitatkozzék, hanem a püspökkel. (Emlékezteted az embert a székely elmésségre, amely szerint az erdélyi szász azt mondja a segítségkérőnek: menjen a szomszédba, ott lakik a jó ember.)

Hát majd elolvasom a püspök úr művét; kívánom, hogy nyeresége legyen a könyv a magyar kritikai irodalomnak. Szóval, rákerül a sor. De egyelőre szíves engedelmeddel Nálad maradok, mert cikkedben egy idézet van, amelyért, éppen azzal, hogy mint tekintélyt idézed, Te vagy felelős.

Mivel érdemelte meg olyan tiszteletreméltó férfiú, mint egy püspök, hogy szájába olyan hihetetlen, hogy ne mondjam: monstruózus állításokat adj, aminőket a könyv eredményei gyanánt cikkedben idézel? Még ha az én igénytelen levelemnek adsz, egy elmés fordulat kedvéért, más értelmet, hadd legyen! De egy könyvet, egy püspök könyvét már csak híven kell idézni! Ha pedig csakugyan a könyvben van is az a szerencsétlen részlet: miért, de miért idézed az egész könyvnek — kétségtelenül — éppen a legképtelenebb pontját, amely, kivált így, az összefüggésből kiszakítva és aztán eredmény gyanánt bemutatva a legkínosabb hatást teszi?! Tartalmilag hamis, stilisztikailag cifráldó, nehézkes és anakolouthiába fulladó. Mi bizalma legyen az olvasónak egy könyvhöz, amelynek az a veleje s amelynek szerzője így tudja megfogalmazni az eredményt? Mire való, jaj, mire való a tekintélyt ilyen nyilatkozat nyilvános továbbadásával lejáratni? Ha jó emberünk az, aki ilyet talált írni, hallgassuk el, hogy megírta, vagy sügjük meg neki, ha még nem késő, hogy írja meg jobban, így ne adja ki a kezéből. Nenu, édes Barátom, ezek a scrok nem a Makkai püspök úr tollából kerültek a könyvbe. Ki tudja, milyen misztifikációval van dolgunk?

Makkai püspök úr nem írhatta le a magyar költészet ellen azt a vádat, hogy sohasem táplálta és ihlette a magyar lelket a büntudat motívumával, „az Istent szerető és kereső, a nemzeti megújulásért síró magyar advent“ vágyával. Ilyen, nyilvánvalóan alaptalan vádat nem írhatott le se mint püspök, se mint „ismert, kiváló műbíró s a magyar irodalomtörténetnek neves kutatója“, ahogy cikkedben nevezed. Hiszen csak ismeri a magyar költészet multját legalább fő vonásaiban. És tudja nem foszthatta meg a magyar protestantizmus első századát attól a dicsőségétől, hogy költészete az egyéni és nemzeti büntudatból fakadt, a nemzet erkölcsi megújulásért siránkozott, a magyarság megtisztulásáért és feltámaszásáért esengett Istenhez. Annak az avatag nyelvű XVI. századi protestáns költészetnek ez egyik meghatározó, szinte megrendítő, belső igazságával ma is imponáló tulajdonsága, állandó értéke. Tisztelet ennek a régi költészetnek, kedves Barátom!

És a XVII. században Zrínyi fenséges költészetét nem a büntudat, az Istenhez térés és a nemzeti újjászületés epedő vágya ihlette? Mi más a Zrínyiasz, mint a nemzet önmegváltásának eposza? Lehet ezt akár Adynak, akár bárki emberfiának magas piedesztálra állítása kedvéért nem tudni, elhallgatni, letagadni? Nem tudná Makkai püspök úr, hogy Zrínyinek ez az ihlete milyen mély forrásból fakadt? Hogy az Afumban is mennyi szeretettel, gúnyval feddi, ostorozza a magyarság gyengéit, de mennyire tudja nemzetét lelkesíteni is, erényeire eszméltetni? Nem tudná, hogy ez a költő igazán adventet készített elő? Mert nemzeti adventet nem az csinál, aki csak kiseb-

bíteni, gúnyolni tudja fajtáját, hanem aki lelket is tud bele önteni, eszményt tud eléje tűzni, hát még aki személyes életében is megtestesíti az eszményt, mint Zrínyi tette, aki bizony nem várának ablakából nézte boldogtalan nemzetének vergődését, hanem költői ihletének hitelért a csatamezőkön kezeskedett!

Vagy újabb időkre vonatkozik a püspök úr állítólagos ítélete? Hát nem a nemzet süllyedését ostorozta, erkölcsi megújulását sürgette a XIX. század hatalmas lírája, Berzsenyitől Tompáig? Még újabb időkből nem ismerné a püspök úr Gyulai Pál költői feljajdulásait nemzeti hibáink láttán. Kasszandra-intelmeit közéletünk züllésén? A XX. századból nem ismerné Vargha Gyula keserű lírai lobogását? Ki figyelmeztette annyi látomással és bűgő siralommal nemzetünket a lába alatt tátongó örvényre, mint ő? És nem ismerné a püspök úr, más hangnemből, Kozma Andor szatirai műzsájának szellemes és találó vágásait a bomlás jelenségeire és tetteseire?

Egy kolozsvári származású magyar kritikus állapította meg — Gyulai Pálnak hívták — ezt a vezeklő, megigazulásért epedő, vallásos érzésbe olvadó hangot, mint líránknak a középkori katolikus énekektől fogva egyik uralkodó jellemvonását. Mióta veszett ki ennek az emlékezete Kolozsvárott? Így ápolják ott nemzeti hagyományainkat? Vagy jobban tudják ezt, mint Gyulai tudta? Hiszen annyira jellemvonása ez líránknak, hogy akár gyöngye oldalának tekintheti az eléggé nem beavatott kritika. Carlyle például — hogy kedvedért angol gondolkodóra hivatkozzam — csak nagyon másodrangú helyet jelöl ki a hazafias ihletnek a költészet ihletforrásai közt. A politikai értelemben vett hazafias költészetre nézve ez igaz is. De egy boldog nemzet fia nem is igen érti meg az ír melódiákat, nem érti meg, hogy van olyan hazafias ihlet is, mely sugalló erejére és jellemére nézve rokon a vallásos ihlettel, azzal sokszor össze is olvad, aminthogy az ótestamentomi zsidó költészet ihlette a magyar hazafias lírát. De akár erénye, akár gyöngéje ez a magyar lírának, mindenesetre történetilagadott, jellemzetes tulajdonsága. A magyar líra mindig teljesítette nemzetjavító, ébresztő, megigazulásra serkentő, Istenhez emelő hivatását.

Ezek oly köztudomású tények, hogy ezekkel ellenkezőt a püspök úr nem írhatott. Olyan rémitő tájékozatlansággal, vagy ferdítéssel, vagy ítélet-hiánnyal nem kompromittálhatta magát. Elhinni róla ezt annyi volna, mint elhinni azt, hogy káromkodott. De hogy eshettél Te is áldozatul annak a kísértésnek, hogy ilyen elszólást, mint valami kinyilatkoztatott bölcseséget átvég a magad cikkébe?! Ha nem tudnám, hogy gyermekkorod óta irodalmi levegőben éltél, ki kellene fakadnom, hogy közéletünknek még nagyműveltségű vezéralakjai is mily kevéssé ismerik éppen saját irodalmunkat.

„Ady az első igazán vallásos költő!! Ady az első magyar lírikus, aki megigazulást hirdetett és a magyar adventért sóhajtozott!” — Mi lesz még, ha így folytatjátok?

Soli Ady gloria! Csak Adyt illeti a dicsőség!

Hát nem tudtok ti máshonnan szedni babért Adynak, csak más költők homlokáról? És nem riadtok vissza a legnyilvánvalóbb történetmásítástól sem? Mit nyertek vele? Ady egykori szövetségeseinek a tetszését? Azok titeket naiv dilettánsoknak fognak tartani, hiszen ha százszer bebizonyítjátok is, hogy Ady az egyetlen költő a világ teremtése óta, akinek fajmagyar és vallásos ihlete van, azok mosolyogva mondják egymás közt: szegények, mennyit erőlködnek hiába, pedig *l'art pour l'art*, mindez nem is művészi érték!

Vagy a klasszikus irányú irodalmi felekezetet győzitek meg? Az nem fog hitelt adni olyan „eredményeknek“, amelyek a legcsekélyebb irodalmi ismeret előtt is semmivé válnak. Másutt értek el eredményt: a könnyen lobbanó ifjúságnál, melyre a lelkes szavak, a nagy mondások mindig hatnak, amely bizalommal fordul hozzátok és tiszta igazmondást remél tőletek. Ti ez ártatlan bizalom fejében azt szuggeráljátok a magyar ifjúságnak, hogy ha legszentebb érzelői felzajlanak, ha tisztulásért eped, ha a nemzet züllése, kishitűsége bántja, ha magába szállva költőinknél megváltó lelki ölményt keres, akkor sehol az egész magyar költészetben nem talál egy rokonlelket, nem hallja a megigazulást egy forró sóhaját, az Istenhez emelkedő lélek epedését, nem látja a nemesebb jövő felé lendülését, ilyen forrásban a magyar líra egész hegyvidéke szűkölködik, csak Ady Endre költészetében talál a büntudattól gyötört és Isten kegyelmével igazulást szomjazó magyar kebel üdítő cseppeket. Így viszonzátok az ifjúság bizalmát. És eléritek azt, hogy a magyar ifjúság előtt ismeretlenek maradnak nemzeti költészetünk nagy értékei s az ifjú lelkeknek az a része, amely Ady költészetében nem talál kielégülést, ott sem keres majd, ahol találna. Elszoktatjátok az ifjúságot egész Ady-előtti költészetünktől. És elszakítjátok a fonalat a múlt és jövő közt, gyengítitek a jövő alapját, csak azért, mert „Soli Ady gloria!“

Ezt nyertek és ezt éritek el. Akaratlanul is azt teszitek, amit a porhintők tesznek. Pedig ti nem vagytok porhintők. Nektek különben a legnemesebb céljaitok vannak. Szívetek tiszta, elmétek magasan szárnyal. Jóhiszemű, lelkesedő emberek vagytok, csak el-elvetitek a súlykot, csak egy kicsit féltetek attól, hogy hátha maradiaknak tűntök fel; szeretitek a népszerűséget, az elmésséget, a csillogást, a nagyotmondást és nem mindig nézitek meg, hogy igazság-e, vagy csak féligazság, amit mondotok. Magyar emberek vagytok ebben is, nemzeti gyöngéinknek is képviselői. Legalább a magyarságnak egyik típusa. Mert van más típus is, azoké a magyar koponyáké, akik megnézik a dolognak mindkét oldalát s összefoglalóan tudnak ítélni, mint Deák Ferenc, Gyulai Pál, Tisza István. Ti a másik típus vagytok, az impresszionisták, az egyoldalúan, elhamarkodva ítélok típusa. Megjárhatjátok Angliát, hozhattok onnan sok szép tanulságot, de egyet ott sem tanultok meg, amit pedig ott jól tudnak: végiggondolni a gondolatot. Pedig milyen nagy ember lehetnél, ha szellemedet kissé fegyelmezni tudnád!

Ne vedd tőlem most se rossznéven e kemény és őszinte szókat. En azt szeretném, ha a Te fényes elméd és hatalmas készültséged minden irányban áldást terjesztene. Figyelmeztetni akarlak, ahol határodát kártékonynak látom s ha kell, közbe is lépek, mert a közérdek előttem is a legfőbb és leg-szentebb. Azt tettem a multkor és ezt teszem most.

Ha Ady-kultuszt akartok csinálni: csináljatok reális Ady-kultuszt. Mutassátok ki Adynak igazi esztétikai értékeit; ezzel hasznos és szükséges dolgot végeztok, Adynak is jobb szolgálatot tesztek, mint alaptalan nagy-mondásokkal és hihetetlen tódtításokkal. Azt a derék magyar ifjúságot pedig ne tévesszétek meg, hanem tiszteljétek!

Régi igazmondó barátod:

Budapest, 1927. április 15.

Négyesy László.*

* A Budapesti Hírlap húsvéti cikke.

Jakab Ödön.

Ezelőtt bizony több mint félszázaddal — 1874 őszén — ismeretlen név állott a jó Vadnay Károly kedves Fővárosi Lapok-ja egyik számának élén közölt vers alatt. A népballadák hangján és formájában írt versnek az volt a címe, hogy: *Nem látták a kicsi fiam?* Az új költő neve pedig: Jakab Ödön.

Jakab Ödön akkor — mint a kolozsvári egyetem bölcseleti karának hallgatója — a fiatalság legszebb napjait élte, az élet gyöngyvirágos tavaszában járt: húszesztendő volt! Az említett vers figyelmet keltett irodalmi körökben is és a minden fiatal tehetségért nagy örömmel lelkesedő Szász Károly, a későbbi püspök, akkor még tanácsos a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban, Trefort oldalán — mindjárt érdeklődni kezdett az új kis költő-társ iránt, akivel egy-két év múlva aztán élénk levelezést folytatott. Szász Károly után nagyértékű levélgyűjtemény maradt a család birtokában, s ezek közt a levelek közt ott van a dévai fiatal tanárnak, Jakab Ödönnek is több kedves levele. Olyan igaz szeretet és tisztelet érzik ki ezekből a levelekből a nagytekintélyű irodalmi vezér iránt, amilyennek őszinte, meleg hangja a mai önző, rideg világban bizony ritkán csendül meg. És észre lehet venni a sorokból, hogy a bennök megnyilatkozó érzés voltaképpen visszhangja annak az önzetlen ragaszkodásnak, kedves érdeklődésnek, amellyel a neves író az ő ifjú kezdő pályatársa iránt viseltetett.

Beh boldog világ is volt az! A lángoló érzésű Jakab Ödön alighogy 25 esztendő korában kinevezték helyettes tanárnak, évi 800, mondd: nyolcszáz forint díjazással már meg mert házasodni, elvévén diákkori eszményképét, Rózát, ki aztán neki — időnap előtti haláláig — nemcsak hűséges élettársa, hanem valósággal műzsája lett, s kinek nevét, lelkét, szellemét sok szép költeményben örökítette meg a költő-férj.

Alig féléves boldog házas volt a dévai poeta-tanár, mikor nagy irodalmi kitüntetés érte: *Fehér Agnes* című, igen szépen írt, drámai lüktetésű népies balladáját, hűséges öreg barátja, a kitűnő előadó Szász Károly bemutatta a Kisfaludy-Társaságban. Az ülés programja különben is nagyon érdekes volt, úgyhogy a nagyobbára hölgyekből álló közönség egy része már kiszorult a teremből, s a képes-teremre nyíló ajtóban szorongott. Jakab Ödön balladája igen nagy hatást tett, s a fiatal

költőt egyszerre az újabb nemzedék egyik legtehetségesebb tagjának ismerte el. A közönség és kritika egyaránt.

Ugyanabban a levélben, mellyel ezt a balladát Szász Károlynak felküldötte, szerényen szóba hozta Jakab Ödön azt is, hogy vajjon folyamodhatnék-e már rendes tanárságért? „Én — írja — 800 forinttal kijönék, de lehetetlen a szállások drágasága miatt. Hitvány szállást is 250 forinton alul nem kaphatni. A kollégák nagyobb része 300 forintosban lakik. Ilyen drágaságot sohasem láttam. 250 forintot pedig lehúzva szállásra, csak 550 forint marad. Ennyi pedig nagyon kevés mindenre...”

Ötszázötven forint — mindenre... Hát annyi, valóban, ötven évvel ezelőtt is kevés volt. Ám azért valahogyan mégis csak kijött belőle a boldog pár — de hogy miképen, azt persze a mai nemzedék nemcsak elhinni, de még elképzelni sem tudja. Nemcsak azért nem, mert ma az árak mások, hanem mert egészen mások az igények is. Ő, azok a régimódi, fiatal tanárok, különösen ha még poéták is voltak — és a hitveseik, különösen ha úgy szerették urukat, mint Róza az övét: az életnek csak eszményi oldalát nézték s ha kevés volt a tüzelőjük, hát pótolták szívük melegével. Körülbelül harminc esztendővel Jakab Ödön dévai tanársága előtt — az ötvenes években — Arany János, aki költői munkássága mellett szintén tanárkodott, ugyancsak ilyen, nem sok százforintos professzori fizetésből éldegélt családjával s a dévai ifjú poéta-tanár lelki szemei előtt vigasztaló és bátorító mintaképül ott ragyoghatott annak a nagykörösi szerény tanári szállásnak mécsvilága, amely mellett egykor az ország első költője szigorgott, rendületlenül javítgatva a tanulók dadogó dolgozatait és irogatva a maga halhatatlan verseit. Az a harminc év, ami az ötvenes évek íróit a nyolcvanas évekéitől elválasztotta: óriási változást hozott a magyar közéletbe, a politikai elnyomatás keserves korából a nekilendült alkotmányos élet ragyogó éveibe vezetvén át a nemzetet, — de nem változtatta meg a régi magyar egészséges világnézetet, felfogást, szokásokat és erkölcsöket. A további évtizedek azonban bezzeg felforgattak mindent, elporlasztották sok szép hagyományunk köszikláját, úgyhogy bizony nem üres frázis, mikor a mai szomorú viszonyok között a régi jó időket emlegetjük...

Az erdélyi fiatal poétából azóta öreg ember lett. A kilenc-

venes években fölkerült tanárnak a fővárosba s csakhamar bekerült rendes tagnak a Kisfaludy-Társaságba, hol mint vendég, már nagy népszerűségre tett szert. Költeményeinek első kötete már előbb, 1880-ban jelent meg, előfizetéssel és — ami akkor nagy szó, szinte irodalmi esemény volt: majdnem ezer előfizető jelentkezett! Azután sok könyve jelent meg Jakab Ödönnek, nemcsak verseskötetek, hanem prózai elbeszéléseket is tartalmazók, *Argirus* című szép tündérmeséjével megnyerte az Akadémia Nadasdy-díját, amit nem igen gyakran adtak ki, írt több színdarabot is, tagja lett az Akadémiának — és most, mikor már túl van a hetvenen, de egészsége és munkakedve még mindig töretlen: megjelenik a Kisfaludy-Társaság kiadásában, a Franklin-Társulatnál legfrissebb versgyűjteménye, az *Este felé* című.

Este felé... Igaz, De szépen élve, szorgalmas munka közt töltvén el a néha felhős, sokszor verőfényes napot: mily kedves az az esti hangulat. Az öreg lantos kedves álmodást lát: kiül a ház elé, hallgatja a kis templomból az alkonyi csöndben feléje esendülő harangszót, a hazatérő nyáj kolompját, a munkából érkező fiatalok vidám dalolását — s mintha mindezekén túl, messze távolból, még más ismerős, édes melódiák is zengenek... Nem, nem a messzeségből, csak a lelke mélyéből hallatszanak ezek a hangok — hangok, a maga ifjúságából. S ezeknek hatása alatt dúdolni kezd és ugyanazon a hangon, ugyanazzal a tiszta érzéssel, mint egykor, újabb dalok kezdenek zsongani lelkében, s törnek elő ajkán.

Énekel a világ sok összetört bálványáról, lejárt istenekről, s boldogan nyugszik meg annak tudatában, hogy:

„... Válozatlan él az Isten,
Az egy, valódi és, örök!...”

Hajdani módja szerint — mely költészetének jellemző vonása lett — reflexióit egy-egy találó, kedves, költői képpel világítja meg verseiben, s megindítóan újítja föl nagy poéta-elődöknek: a Himfy-dalok költőjének, s a *Négy-ökrös szekér* halhatatlan lantosának emlékét. Közbe-közbe egy-egy szép francia verset tolmácsol nyelvünkön, Hugo-tól, Béranger-től, Verhaeren-től, Rostand-tól. Azután látja, hogy az alkonyi ég elborul, zúgó szél támad, s kitér a fergeteg... Rettenetes ítéleti idő — megreszketnek a Kárpát bérci, recseg-ropog az egész világ épülete. De az öreg költőt ez nem hallgattatja el, sőt mintha új

erőre kapna a kitört vérzivatarban, lantján megrázóan harsog az ének. *Az álmok most nem ülnek itthon — Háborús időkét élünk — Végitélet — Szomorú esték — Románia — Az alföld magyarjaihoz — Riadó* — hát valóban estére fordult volna már pályája annak, aki ezeket a költeményeket zengi? Hisz az érzésnek ez a frissesége, a formának ez a szépsége fiatal költőnek is becsületére válnék. Oh, az ilyen estétől még messze van a néma, sötét éjszaka. Az ilyen erővel teljes versek után még csak hasonlót várhatunk — várunk is örömmel, szeretettel, az elismerés színes, illatos virágait szórva az öreg költő lábai elé, hogy azokon járjon álmodozva, életének enyhe alkonyatában...

Mikor Jakab Ödönt, harminc és egynéhány évvel ezelőtt a Kisfaludy-Társaság megválasztotta tagjává — Beöthy Zsolt titkár az ünnepies közülesen előadott jelentésében így referált erről az eseményről: „Megválasztottuk Jakab Ödönt, ki a költészetnek mindhárom ágában évtizedek óta olyan szinte áhítatos komolysággal működik, mely éppúgy kifejezi a költészet iránt való odaadó lelkesedését, mint eszményeinek nemességét.“

Mily jól esik most megállapítanunk, hogy ezek a jellemző szavak ma is a maguk teljességében ráillenek az *Este felé* című kötet költőjére, aki az évek számát tekintve talán megöregedett, de áhítatos lelkesedésében és eszményei nemességében esőppet sem változott.

Szász Károly.

Széphalom.

Ezt a címet viseli homlokán a legújabb magyar szépirodalmi és kritikai folyóirat. Amint elolvassuk a boríték pázsitzöld mezejében pirosuló címet, majd alatta megpillantjuk a kiadótársaság művészi bélyegét, első gondolatunkkal és érzésünkkel elismerjük azt a korunkban páratlan bátorságot és önzetlen lelkeséget, mely egy ilyen folyóirat tervének megvalósításához kellett. Mielőtt fellapozzuk a nagy testes és mégis izléses formájú könyvet, önkénytelenül eltűnődünk a borítéklapon. Az alkonypir színében égő, sokatmondó cím és a görögstílusú csarnok mélabús látomást ébreszt bennünk. Úgy érezzük, hogy elfátyolosodik szemünk, képzeletünk ragyogó fényvel körülfelhőzi a nagyjelentőségű szót és belőle kiszáll az eleven szimbólum: a magyar irodalom esodálatos szentje és mártírja. Megelevenedik a papíroson Kazinczy Ferencnek

klasszikusan szomorú arca, csupa-lélek szeme és horatiusi feje. Kilép a könyv levelei és betűi közül a majd százötven év előtti idők nagy irodalomvezére, ki hosszú életét, szellemének minden erejét és egész vagyonát magyar fájának művelésére, nemzeti irodalmának felvirágoztatására áldozta. S fájoan rezegnek fü-lünkbe Petőfi Sándor *Széphalmon* című satírájának keserű szavai:

Te a nemzet-hálátlanság
Égbekiáltó némasága,
A nemzetszégnyen Káin-bélyege,
Ó Széphalom!

Hiszen mit tett ő a hazáért?
Miatta hét esztendeig szíva csak
A börtönök dögvészes levegőjét
És csak félszázadig
Tartá vállán, mint Atlasz az eget,
A nemzetiségnek ügyét.

Kazinczy Ferenc korában voltak magyar mecénások, áldozatrakész hazafiak, pedig kevesen voltak gazdagok s az áldozatért csak koszorútlan feledékenység lett osztályrészük. Ma pedig, mikor az ezerszemű sajó mindent észrevesz és följegyez, a nemzet és az állam a legkisebb kultúrálódot is hálával fogadja, a mecénások nevét megörökíti és — a milliárdosok száma ezernyi: ma alig akad egy-két Széchenyi-lelkű magyar, ki egy tudományos és szépirodalmi folyóirat fennmaradását nemes adomány-nyal biztosítaná.

Évenként megrendezik az automobilversenyeket, s nábob-jaink képesek milliárdokat költeni azért a kétes dicsőségért, hogy első lehessenek az életpusztító iramban. Pedig hazánk kultúrája, boldogulása, jóléte ugyan mit nyer azzal, hogy magyar-e vagy német nyer az autóversenyen?... Sok olyan nábob él a szegény országban, ki csak azért a szeszélyes kedvtelésért, hogy neki különb autója legyen multimilliomos kollégájánál, nem sajnál nyolcszáz milliót kockáztatni egy Rolls-Royce automobilért, pedig gépe talán az első kiránduláson forgácsokká fog szétzúzódni, vagy éppen embert fog ölni!?! De még nem akadt három olyan mecénás, ki három Rolls-Rayce autó árát felajánlotta volna egy magyar folyóirat fenntartásának biztosítására.

Üdvözljük Szeged városának litterary-gentlemenjeit, Kazinczy-lelkű tudósait, íróit és szellemi kincsekben gazdag mecénásait, kik megalapították a *Széphalom* folyóiratot. Kívánjuk, hogy munkásságuk által a sokáig elhanyagolt Alföldön is

„égnek emelkedjék a tudományok és művészetek szent hegye.“
 És hogy e magasztos céljuk beteljesedjék, segítse őket Kazinczy
 Ferenc szelleme, kit géniuszuknak fogadtak. V. R.

Elhúnytak.

AKOS FERENC dr. teol. tanár, szül. 1890 júl. 9-én, megh. Pécssett 1927 febr. -án. Publicisztikai működését fejtett ki pesti lapokban és a pécsi Dunántúl-ban.

BAUMGARTEN FERENC dr. magánzó, megh. Berlinben 1926 végén. Eltemették Budapesten jan. 27-én. Történeti dolgozatai a Századokban (1902, VI.), a B. Szemlében, irod.-tört. tanulmánya az Egyet. Phil. Közölnyben (24. köt.). Egy nagy budapesti bérházát haladó irányú írók segítyezésére létesítendő alapítványra hagyta.

DAMÓ OSZKAR hirlapíró, megh. Miskolcon 1927 jan. 21-én. — Szerkesztette az ottani Reggeli Ujságót.

FENYÉRI (Peterdi) MÓR színész szül. Budapesten 1857-ben, megh. u. o. 1927 jan. 31-én. Vidéken és a budai színpályán működött. Számos verset írt vidéki lapokba s több színdarabot írt és fordított. A késő ébredés című szomorújátékával 1883-ban megnyerte a M. Tud. Akadémia Teleki-díját.

GÁRDOS SANDOR, volt építőmunkás, meghalt Budapesten 1927 febr. 2-án, 45 éves korában. Két évtizeden át volt a Népszava b. munkatársa. 1919-ben emigrált s csak kevéssel halála előtt tért vissza Budapestre.

GYÖRGY ENDRE volt földmívelésügyi miniszter, a M. Tud. Akadémia r. tagja, szül. Huszton (Máramaros vm.) 1848 márc. 18-án, megh. Budapesten 1927 jan. 15-én. Közgazdasági író volt, de pályáját 1869-ben esztétikai értekezésekkel és egy szatírával kezdte meg.

KARPÁTI MANÓ keresk. isk. tanár, szül. Beőn (Sopron vm.) 1863 nov. 14-én, megh. Bécsben 1927 jan. — 1882 óta szépirodalmi és esztétikai cikkei a Sopron-ban s fővárosi lapokban jelentek meg.

KERSIK JÁNOS ügyvéd, szül. Léván 1869 július 12-én, megh. u. o. 1927 febr. 9-én (temetése napja). — Versei, kis színdarabjai az Ország-Világban és a B. Hirnapban jelentek meg. 1885 óta munkatársa, 1914-től felelős szerkesztője volt a Bars c. hetilapnak. — Munkái: *Hegedős énekek*. Léva, 1910. — *Az aranyerdőből kifelé*. Versek. U. o., 1914. — *Muzsikálnak*. Versek. U. o., 1911.

KVASSAY EDE (kvassói és brogyáni) cs. és kir. kamarás, ny. min. o.-tan., a Petőfi-Társ. tagja, szül. Pesten 1845 febr. 15-én, megh. Pozsonyban 1927 febr. — Az 1860/70-es években a Főv. Lapok, Magyarország, Otthon, P. Napló, Színházi Láteső című lapokba dolgozott. — Munkái: *Rövid éjek, rövid álmok*. Pest, 1864. — *Amikor ábrándozunk*. Versek. U. o., 1869. (2. kiadás 1877). — *Ahol az ember kezdődik*. Regény. U. o., 1871. — *Egy világi albuma*. Elbeszélések. Bp., 1876 (2. kiad. 1879). — *A vármegeye szava*. Regény. U. o., 1884. — Kéziratban több eredeti és ford. vígjátéka. — Álneve: Taubrid.

ROSTY ANNA (gr. Arnadei Rudolfné, barkóci) német költőnő, szül. 1825 márc. 5-én, megh. Bécsben 1927 febr. — Magyar népdalfordításai *GEDICHTE*. Wien, 1897. c. kötetében.

SZALANCZY JÓZSEF földmives, volt lapszerkesztő, szül. Aszalón 1863-ban, megh. u. o. 1927 febr. — 1920/22-ben nemzetgyűlési képviselő volt kisczardapárti programmal.

SZASZY ISTVÁN dr. ny. közs. orvos, szül. Obecsen 1862 júl. 28-án, megh. Szentendrén 1927 febr. 25-én (temetés napja). Obecsen működött. Cikkei és szerb népdalfordításai a Vasárnapi Ujságban (1902/05). — Munkája: *Tiszavirágok*. Költemények. Obecse, 1897 (köz. Vas. Ujs. 1897. 18. sz.).

SZÉKELY ISTVÁN dr. teol. ny. egyet. ny. r. tanár, a Szt. István Akadémia alelnöke, a M. Tud. Akad. I. tagja, szül. Nagyváradon 1861 febr. 26-án, megh. Bpsten 1927 febr. 27-én. Filozófiai és exoetikai műveket írt. Kiadta Pázmány Péter *Rövid felelet* c. művét, legutóbb az Új-Szövetség fordításán dolgozott. G. P.

Hírek.

Magyar írók nagy öröksége. — Baumgarten Ferenc budapesti származású író és tudós minden vagyonát a szűkölködő magyar írók anyagi gondjainak enyhítésére hagyta végrendeletében. A nagylelkű adományozó szerint: „Ennek az alapítványnak létesítésében nem a tehetség jutalmazása lebeg szemeim előtt, hanem olyan komoly törekvésű magyar írók hathatós támogatása, akik minden vallási, faji és társadalmi előítéletektől mentesen csakis eszményi célokat szolgálnak és így személyes előnyök kedvéért megalkuvást nem ismervén anyagiakban szükségét szenvednek“.

Egy jézustársasági költő emléke. — A Kalocsai Diákok Országos Szövetsége a budapesti Mária Kongregáció dísztermében fényes ünnepséggel leplezte le Rosty Kálmán neves egyházi költő arcképét. Az érdemes munkásságú jézustársasági atya mint magyar tűzér harcolt a szabadságharcban s később mint magyar tanár nemzeti szellemben nevelte a magyarországi katolikus mágnás családoknak az ausztriai kalsburgi német iskolába küldött gyermekeit. Költeményei közül a Magyarok Nagyasszonya címűt szavalták el a vallásos-hazafias-irodalmi ünnepélyen.

Heltai Jenő és Molnár Ferenc francia becsületrendje. — A francia köztársaság elnöke a két íróat a francia becsületrenddel tüntette ki írói érdemeikért s a magyar-francia irodalmi és művészeti kapcsolatok megteremtése körül szerzett buzgóságukért. A Magyar Színpadi Szerzők Egyesületének mind a két író tiszteletbeli elnöke.

Sebestyén Gyula és Szekfű Gyula tudományos pöre. — Sebestyén Gyula, a Nemzeti Múzeum nyugalmazott igazgatója, a M. T. Akadémia és a Kisfaludy-Társaság tagja, bepörölte Szekfű Gyula egyetemi tanárt, akadémiai tagot, mert Szekfű Gyula szokatlanul erős hangon bírálta, a Napkelet című folyóiratban, Sebestyén Gyula verses elbeszélő munkáját: a Gesta Hungarorumot. A budapesti büntetőtörvényszék fölmentette Szekfű Gyulát a becsületsértés vádjától azzal az indoklással, hogy bírálata nem lépte

túl a jogos kritika határait. Ha valakiről a kritikus megállapítja, hogy csapnivalóan rossz verset írt — mondja a bírósági indokolás —, ezzel még nem támadta meg a megbírált munka írójának személyét s nem bélyegezte meg a társadalom előtt egyéni becsületét. Az ilyen sérelem miatt senki sem kívánhat jogorvoslatot a bíróságtól.

Kártérítési pör egy lexikon ellen. — Egy író, akinek nevét eddig senki sem ismerte, háromsoros életrajzot kapott Benedek Marcell Irodalmi Lexikonában. Véletlenül az is belekerült a három sorba, hogy az illető 1926-ban meghalt; — mondani sem kell, hogy a kártérítési pörre máris megvolt az alap. Legalább is így gondolta a sértett fél s mindjárt be is pörölte a lexikon kiadóját, Győző Andor könyvkereskedőt, hogy fizessen csekély 50 millió korona kártérítést, mert — ezentúl a kiadók nem adnak neki munkát, mivel azt gondolják, hogy már meghalt! A bíróság kénytelen volt az esettel foglalkozni.

A színgazgató köteles előadatni az elfogadott színdarabot. — A magyar királyi kúria kimondotta, hogyha egy színház valamely darab előadására kötelezte magát, akkor kötelezettségének teljesítésére bírói úton is kényszeríthető. Ha a színgazgató a megszabott határidőben nem játsszatja el a darabot, kártérítéssel tartozik a szerzőnek. A kártérítés összegét az ítéletábla állapítja meg. Ezzel a kúria magáévá tette a panaszos szerző ügyvédjének érvelését, azt, hogy egy színdarab előadásának elvállalása éppen olyan teljesítmény, mint az, mikor valaki megállapodik egy vele szerződő féllel például egy gépszerkezet elkészítésére.

A könyvkiadó köteles kinyomtatni a kiadás céljából elfogadott kéziratot. — Ezt a megnyugtató ítéletet a budapesti királyi törvényszék hozta. A Népszava könyvkiadóvállalata szerződést kötött a szocialista párt egyik tagjával, hogy könyvet ír a gazdasági kérdéstről. Mivel a szerző időközben szakított a szociáldemokrata párttal s a kommunistákkal szövetkezett, a Népszava-könyvkereskedés nem nyomatta ki kéziratát. A törvényszék ezt a felfogást jogtalannak jelentette ki s a szerződés jogi alapijára állva, kötelezte a kiadót a könyv kinyomtatására. A könyv meg is jelent, de nyomban el is tűnt a forgalomból, mert valaki mindjárt a megjelenés után megvásárolta az összes példányokat.

Erdély magyar színésze. — Az erdélyi magyar színészet középpontjai: Kolozsvár; Marosvásárhely, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Szatmár. A hat állandó színtársulat mellett van két vándor-színtársulat is. Ezek a színtársulatok nemcsak az énekes színműveket, hanem a komolyabb drámai munkákat is sikerrel játsszák. A Budapesti előadott legújabb darabok Erdélyben is színrekerülnek. A kolozsvári magyar színészek az ottani régi színtársulatban játszanak, míg a kolozsvári Nemzeti Színház a román társulat. Erdélyi magyar írók darabjai is színrekerülnek a nagyobb városokban.

A Felvidék magyar lapjai. — A Felvidék hírlapi életének középpontjai: Pozsony és Kassa. Pozsonyban 126 napilap, hetilap és havi folyóirat jelenik meg magyar, német és tót nyelven, Kassán 25. Az egész Felvidéken 8 tótnyelvű, 6 magyarnyelvű és 2 németnyelvű napilap van.

Magyar irodalomtörténeti előadások egyetemeken.

A magyar tudományegyetemek tanárai az 1926—27. tanév második felére a következő előadásokat hirdették.

A budapesti egyetemen. — Négyesy László: Költői művek fejtegetése, tekintettel a középiskolai olvasmányokra. Heti 1 óra. — Császár Elemér: A protestáns kor költészete. 3 óra. A magyar dráma a szabadságharc után. 2 óra. A XIX. század nagy magyar költői. 2 óra. — Horváth János: A magyar irodalom fejlődéstörténete. 3 óra. Csongor és Tünde. 2 óra. — Szinnyei Ferenc: Novella- és regényirodalmunk története. 2 óra. — Kéky Lajos: A magyar regény a kiegyezés után. 2 óra. — Zlinszky Aladár: Poétika. 2 óra. Poétikai gyakorlatok. 1 óra. — Solymossy Sándor: Bevezetés az általános néptudományba. 2 óra.

A debreceni egyetemen. — Pap Károly: Irodalmunk története a XVI. században. 3 óra. — Irodalmunk története a szabadságharc bukásától Arany haláláig. 3 óra. — A magyar lírai költészet fejlődése. 2 óra. — Újabb szépirodalmunk remekeinek tárgyalása. 2 óra.

A pécsi egyetemen. — Tolnai Vilmos: A XVIII. század magyar irodalma. 3 óra. Arany János kisebb költeményei. 1 óra. Poétika. 2 óra. — Vargha Damján: Boldog Margit legendája. 1 óra. Zrínyi Miklós és költészete. 3 óra. Kölcsey Ferenc. 1 óra. Retorika. 2 óra. — Kastner Jenő: O'asz hatások a magyar irodalomban. 1 óra.

A szegedi egyetemen. — Dózi Lajos: A magyar regény története a XIX. században. 5 óra. A regény világirodalmi fejlődése. 2 óra.

Új könyvek.

Verses kötetek.

- Antal János, Becski Andor: Verseskönyv. Kolozsvár. 1923. 80 l.
 Gyulai Pál irodalmi emlékei. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Papp Ferenc. Bp. 1926. 186 l. Kisfaludy-Társaság.
 Gyurói Nagy Lajos: Magyar zsoltárok. Bp. 1925. 128 l.
 Harsányi Lajos: A boldog költő. Bp. 1926. 96 l. Pallas.
 Horváth István: Magyar vércsöppek. Bp. 1926. 96 l.
 Mécs László: Vigasztaló. Berlin. 1927. 132 l. Vogenreiter.
 Nagy Lajos: Egy prédikátor dalaiból. Bp. 1924. 190 l.
 Orosz Iván: Boldogok szigete. Nagykanizsa. 1927. 48 l.
 Palasovsky Ödön: Punalua. Bp. 1926. 80 l.
 Radó Antal: Magyar sirámok és egyéb költemények. Bp. 192 l. Lampel.
 Reiner János: Regék és történetek ciklusából. Bp. 1926. 60 l. Stephaneum.
 Tamás Lajos: Jóságom sátora. Berlin. 1927. 108 l.
 Vargha Gyula: Hamvadó tüzek. Bp. 1927. 414 l. M. T. Akadémia.
 Vidor Marcel: Csello. Bp. 1927. 64 l.

Elbeszélő kötetek.

- Ajtai-Ackermann Kálmán: Az ördögvár. Bp. 1927. 64 l. Magyar Diákkönyvtár. 3. szám.

- Balla Irma: Vaskuthy Gábor. Bp. 1927. 348 l. Pantheon.
- Bárány Ferenc: Kleotinosz. Bp. 106 l. Hellas.
- Berde Mária: Romuald és Andriána. Berlin, 1927. 222 l. Voggenreiter.
- Gabányi János: A megbilincselte ember. Bp. 336 l. Athenaeum.
- Gyomlay László: Elindult a tábor... Bp. 1927. 64 l. Magyar Diákkönyvtár. 5. szám.
- Heltai Jenő: Family hotel. Bp. 162 l. Athenaeum.
- Heltai Jenő: Írók, színésznők és más csirkefogók. Harmadik kiadás. Bp. 1926. 176 l. Athenaeum.
- Kárpáti Aurél: A nyolcadik pohár. Bp. 192 l. Athenaeum.
- Komáromi János: Az idegen leány. Egy magános ember följegyzései. Bp. 1926. 208 l. Stádium.
- Laczkó Géza: Sátán Trismegistos olvasója. Bp. 194 l. Athenaeum.
- Lőrinczy György: Magyar éjtszakák. Bp. 1927. 48 l. Magyar Diákkönyvtár. 1. szám.
- Simon Lajos: Cserépvári történetek. Bp. 1927. 168 l.
- Szabó Miklós: Dér Bálint végzete. Bp. 64 l. Hellas.
- Szitnyai Zoltán: Bolondok tornya. Békéscsaba. 150 l.
- Teveli Mihály: A bányarém. Bp. 1927. 40 l. Magyar Diákkönyvtár. 2. szám.
- Váry Rezső: Urak és gazdagok. Bp. 1927. 160 l. Lampel.
- Váth János: A Balaton tükröződése. Balatonfüred. 1926. 72 l.
- Váth János: Ungok, nádak, rónavizek. Bp. 1926. 136 l.

Szindarabok.

- Bibó Lajos: Báthory Zsigmond. Dráma három felvonásban. Bp. 120 l. Pallas.
- Sándor Pál: Vándorlantos. Vígjáték három felvonásban, előjátékkal. Pápa. 1926. 80 l.

Tudományos munkák.

- A Petőfi Társaság ötven esztendeje 1876—1926. A szerkesztésért felelős: Sas Ede. Bp. 1926. 236 l.
- Az elszakított magyarság közoktatásügye. Szerkesztette és bevezetéssel ellátta: Kornis Gyula. Bp. 1927. 232 l. Magyar Pædagogiai Társaság.
- Balogh István: Gyóni Géza szibériai életrajza. Bp. 1927. 200 l.
- Borbély István: A régi Torockó. Kolozsvár. 1927. 176 l. Minerva.
- Boross István: Gyóni Géza. Mezőtúr. 92 l.
- Császár Elemér: Arany János. Második, átdolgozott kiadás. Bp. 1927. 24 l. Irodalomtörténeti Füzetek. 8. szám.
- Császár Elemér: Arany János képzelete. Bp. 1927. 30 l. Irodalomtörténeti Füzetek. 14. szám.
- Dézi Lajos: Rosnyai Dávid Horologium turcicum. Bp. 1926. 260 l. Régi Magyar Könyvtár. 38. sz.
- Emlékbeszéd az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1926 december 22-i felolvasó estéjén. Elmondotta: Blau Lajos. Bp. 1927. 8 l.
- Fellner Frigyes beszéde a közgazdaságtudományi kar ünnepi ülésén I. Ferenc József halálának 10. évfordulója alkalmával: Magyarország közgazdasági fejlődése I. Ferenc József alkotmányos uralkodása idejében. Bp. 1927. 12 l. Franklin.

- György Lajos: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1925. év. Kolozsvár. 1927. Erdélyi Tudományos Füzetek. 7. sz.
- György Lajos: Az erdélyi magyarság szellemi élete. Bp. 1927. 80 l. Irodalomtörténeti Füzetek. 12. szám.
- Harsányi István: A magyar biblia. Bp. 1927. 146 l. Bethlen-Könyvtár. 10—11. szám.
- Karácsonyi János: Szentkláray Jenő l. tag emlékezete. Bp. 1926. 14 l. A M. T. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek.
- Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai. 1916—1926. Bp. 1927. 700 l. Athenaeum.
- Lám Frigyes: A Gründlerék irodalma. Bp. 1926. 58 l. Egyetemi Nyomda.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1927. évi február hó 12-én tartott felolvasó-üléséről. — Elnök: Négyesy László.

Földessy Gyula: Vajda János.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1927. évi március hó 12-én tartott közgyűléséről.

1. Zoltvány Irén elnöki megnyitója.
2. Alszegehy Zsolt titkári jelentése.
3. Perényi József ellenőri jelentése.
4. A tisztikar és a választmány megválasztása.
5. Brisits Frigyes előadása Vörösmarty Mihályról.

Alszegehy Zsolt titkári jelentése.

Társaságunk életerejének és élettevékenységének két fokmérője van: rendes tagjaink száma és folyóiratunk munkateljesítménye. Mind a kettőről örömmel tehetek jelentést. Folyóiratunk, amely 1924-ben mindössze egyetlen egy 56 oldalas füzetet tett ki, az elmúlt esztendőben 6 füzetre (17 ívra) terjedt. A kritikai, figyelő- és szemle-rovatok bő tartalmán kívül 8 nagyobb tanulmányt kaptunk benne: Négyesy László elnökünknek Toldy Ferencről, Szász Károly alelnökünknek Gyulai Pálról írott tanulmányát, Perényi József kritikai írását Jókai Mór drámáiról, Zoltvány Irén alelnökünk új fölfedezését, Czuczor Gergely ismeretlen költeményeit, Lakatos Dénes beszámolását Péterfy Jenő ifjúkori levélsomójáról, Gábor Géza esszejét Zempléni Arpádról, Baros Gyula becses összeállítását a Szép Ilonka témájának továbbéléséről és László Vince meggyőző érvelését a H. B. könyörgésének a beszédhez való viszonyáról. Folyóiratunk szerkesztője, Pintér Jenő, lankadatlan kedvvel és fáradhatatlan gondtal állítja össze folyóirata anyagát, hogy tanulságot és felvilágosítást szolgáltatson a magyar irodalom minden hívének: az irodalom multját és jelenét, az irodalomtörténetírás munkáját egyaránt figyelemmel kísérő, egyaránt megvilágító igyekszik lenni folyóirata, — azt hiszem, m. t. Közgyűlés, az én jelentésemből sem maradhat el a hála és köszönet szava e fáradozás megemlézésekor.

Folyóiratunk tanulmányaival karöltve, tudományszakunk művelésén

fáradoztak felolvasóületeink előadásai is. Hat ilyen felolvasóülést tartottunk. Az egyikben Gál János társunk a modern német esztétikában boncolgatott formaproblémákról olvasott fel tanulmányt. Az irodalomtörténeti kutatás munkájának eredményeiből Harsányi István és Erneyi József mutatott be érdekes újdonságokat. Gulyás József szorgalmas Csokonai-tanulmányai közül a kritikai megnyilatkozások összeállítását torjesztette elő. A közelmúlt irodalmi problémái közül Nagy Sándor bogozgatta Ády Endre egyéniségének sajátos vonásait. György Lajos az elszakított Erdély irodalmi viszonyairól és könyvterméséről tájékoztatott. Decembri ülésünkön pedig Futó Jenő társunknak Herczeg Ferencről írt nagy tanulmányából hallottunk érdekes részleteket. Ahogy az egyik felolvasóülésen alelnökünk, Szász Károly is kiemelte, örömmel kell megállapítanunk vidéki tagtársaink érdeklődését és tudományos munkában való lelkes fáradozását: a nyolc felolvasó közül öt vidéki tagtársunk volt.

A folyóiraton és a havi ülések munkáján kívül, Társaságunk mindössze egy nyilvános szerepet vállalt: az irodalmi kritika jogának tisztelete, másrészt az irodalom nemzeti hagyományaiban az életfenntartó erőknél a tudata, de egyszeresmind az a tisztelet is, amellyel elnökségünk és választmányunk Berzeviczy Albertet, a M. T. Akadémia elnökét tekinti, kötelességünké tette, hogy a személyét ért durva és elítélendő támadás alkalomával tiszteletteljes ragaszkodásunkat kifejezésre juttassuk. Elnökünk és Szász Károly alelnökünk adtak hangot ennek az érzésünknek.

Tagjaink száma — és pedig tagdíjat fizető tagjaink száma — meghaladja a nyolcszázat. Ma, mikor éppen a Társaságunk gerincét tevő középiskolai tanárság olyan keserves anyagi viszonyok között még a szellemét is a megélhetés anyagi feltételeinek megszerzése kedvéért igába kell hogy fogja, ez a szám a szeretetnek és a megértésnek olyan őszinte igazságáról tanuskodik, hogy ez büszkeséggel tölthet el mindannyiunkat. Ha a nyomorúság egvet-kettőt arra a vallomásra készítetett, hogy az „előfizetést (v. tagsági díjat) megújítani nem tudja,“ a lemondó levélben mindig ott van a szeretet és meleg köszönet önkéntes, kényszerítetlen szava és a sajnálkozás azon, hogy a folyóirattól el kell szakadniok. Hisszük, hogy a nemzet kulturális kötelességének felismerése végre is segít ezen az elviselhetetlen helyzeten s akkor a most válásra kényszerített tagtársak újra s örömmel visszatérnek.

Fájó veszteség Társaságunknak az a négy név, akiket a halál törölt tagjaink sorából. Gragger Róbert és Bánóczy József tudományos jelentőségéről folyóiratunk nekrológiája is megemlékezett; Révai Mór János, Társaságunk egykori alapítótágya, a könyvkiadónak az a nemes típusa volt, akinek az irodalom szívéhez nőtt, nemcsak üzleti érdek. Nagy munkája a Révai-cég életét rajzolja meg, de a múlt század utolsó negyedének egész irodalmi életéhez ad friss és nélkülözhetetlen adatforrást. Így vált ő a kiadóból irodalomtörténet-íróvá. Lakatos Vince választmányi tagtársunk, Társaságunk legnehezebb napjaiban mutatta meg a hozzánk való szeretetét: Keszthelyen irodalmi ünnepséget rendezett s annak jövedelmét folyóiratunk kiadására ajánlotta fel. Hogy a magyar irodalom tudját szeretete, azt a helikoni ünnep felújításánál mutatta meg, — hogy tudományszakunk munkása volt, azt az elnyomatás koráról szóló tanulmányától kezdve a Petőfiről írt latin dissertációjáig érdekes írásainak egész sora igazolja. Mind a négyük emlékét szeretettel őrizzük.

Társaságunk munkáját elsősorban tagtársaink szeretete biztosítja; s ennek jele a készség, amellyel tagsági kötelezettségük anyagi terhét vállalják. De hálával kell megemlékeznünk a VKM-ről, a székesfőváros tanácsáról és Léderer Károly úrról, akik jelentős segélyükkel folyóiratunk kifejlesztését lehetővé tették. Amidőn azt kérem, hogy nekik ezért jegyzőkönyvi köszönetet határozzon a m. t. Közgyűlés, kérem egyszersmind azt is, hogy ugyanúgy jegyzőkönyvi köszönetünket juttassuk el a M. T. Akadémia főtítkárijához, aki e termet minden hónap második szombatján olyan lekötelező szívességgel bocsátja rendelkezésünkre.

Perényi József ellenőri jelentése.

I. Alulírt napon megvizsgáltam az 1926. évi január hó 1-től december hó 31-ig terjedő számadásokat (a Pénztári Főkönyvet, a Zárószámadást és a Vagyonmérleget). Azt találtam, hogy 1926-ban a bevételek összege 7.594 pengő 94 fillér és a kiadások összege 6.500 pengő 80 fillér s így 1926 december 31-én a pénztári maradvány 1.094 pengő 14 fillér.

II. A Társaság vagyona 1926. évi december hó 31-én: 3.427 pengő 86 fillér. Ebből alapító tagdíjak: 307 pengő 40 fillér (még pedig készpénz: 261 pengő 40 fillér, hadikölcsön: 46 pengő); tagdíjhátralék: 1.489 pengő 60 fillér, előfizetési díj hátralék: 536 pengő 72 fillér; készpénzmaradvány 1.094 pengő 14 fillér.

III. A számadások részletes megvizsgálásából meggyőződtem arról, hogy a pénztár kezelése pontos és minden tekintetben lelkiismeretes. Javaslom, hogy a közgyűlés Oberle József pénztáros úrnak az 1926. évnek január 1-től december 31-ig terjedő idejére a fölmentést adja meg és buzgó működéséért fejezze ki köszönetét.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1927-ben.

I. Tisztviselők.

Elnök: Négyesy László. — Alelnökök: Dézsi Lajos, Szász Károly, Viszota Gyula, Zoltvány Irén. — Titkár: Alszeghy Zsolt. — Szerkesztő: Pintér Jenő. — Jegyző: Brisits Frigyes. — Pénztáros: Oberle József. — Ellenőr: Perényi József.

II. Választmányi tagok.

Agárdy László	Bleyer Jakab	Gulyás Pál
Ágner Lajos	Borbély István	Gyomlay László
Angyal Dávid	Császár Elemér	György Lajos
Badics Ferenc	Császár Ernő	Gyulai Ágost
Bajza József	Czapáry László	Hajnóczy Iván
Baranyai Zoltán	Farkas Gyula	Halász László
Baros Gyula	Ferenczi Zoltán	Harsányi István
Bán Aladár	Fóris Miklós	Hartmann János
Binder Jenő	Galamb Sándor	Horváth Cyrill
Birkás Géza	Gálos Rezső	Horváth János
Bitay Árpád	Gulyás József	Imre Sándor

Jakab Ödön	Mixich Lajos	Szira Béla
Kardos Albert	Morvay Győző	Szomolányi József
Kéky Lajos	Német Károly	Teveli Mihály
Kisparti János	Pais Dezső	Thienemann Tivadar
Kiss Ernő	Pap Károly	Timár Kálmán
Klemm Antal	Papp Ferenc	Tolnai Vilmos
Kocsis Lénárd	Pekár Gyula	Tordai Anyos
Korpás Ferenc	Petri Mór	Vajthó László
Kovács Dezső	Pitroff Pál	Vargha Damján
Kőrös Endre	Prónai Lajos	Vargha Gyula
Kristóf György	Radó Antal	Ványi Ferenc
Kürti Menyhért	Radványi Kálmán	Várdai Béla
Leffler Béla	Sajó Sándor	Váry Rezső
Lengyel Miklós	Sik Sándor	Vikár Béla
Madai Gyula	Solymossy Sándor	Voinovich Géza
Madzsar Imre	Szenkő Aladár	Werner Adolf
Marczinkó Ferenc	Szigetvári Iván	Zlinszky Aladár
Melich János	Szinger Kornél	Zolnai Béla
Mitrovics Gyula	Szinnyei Ferenc	Zsigmond Ferenc

III. Tiszteleti tagok.

† Id. Szinnyei József. — † Szilády Áron. — † Beöthy Zsolt. — Pintér Jenő. — Négyesy László. — Badics Ferenc.

IV. Alapító tagok.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak ez idő szerint 36 alapító tagja van. Közülük a választmányának is tagja: 16.

V. Rendes tagok.

A rendes tagok száma: 462. Ezek közül egyetemi tanár: 51, középiskolai tanár: 310, egyéb foglalkozású: 101.

VI. Előfizetők.

Az előfizetők száma: 323. Ezek közül budapesti: 136, vidéki: 137, külföldi: 50.

VII. Cserepéldányok.

Cserepéldány gyanánt 75 példány ment szét. Ebben az összegben benne van 14 tiszteletpéldány is.

VIII. Összefoglalás.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1927-ben 507 tagja, 323 előfizetője és 75 cserepéldányosa volt. Ezek közül tiszteleti tag: 3, alapító tag: 36, rendes tag: 465, előfizető: 323, cserepéldányos: 75.

Az Irodalomtörténet 1000 példányban jelent meg. Ebből havonként 902 példányt küldtünk a tagoknak, előfizetőknek és cserepéldányosoknak a 98 példány került könyvrári forgalomba.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő. Budapest, I., Attila-utca 1. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. — Főigazgató: Czákó Elemér dr.